

Заходи та шляхи удосконалення навчального процесу на факультеті в умовах війни: як зберегти живу освіту та гідність викладача

Реалістичний аналіз: навчальний процес в умовах війни та блекаутів

Станом на 2024-2025 рік українська освіта тримається на ентузіазмі викладачів, які працюють без стабільного фінансування, без енергії, без гарантій безпеки.

Попри це, саме вони забезпечують безперервність навчання, підтримку студентів і збереження академічних цінностей.

Основні виклики:

Низькі зарплати та перевантаження. Викладачі змушені поєднувати кілька ставок, щоб вижити, що призводить до вигорання.

Фізичні умови праці: нестабільне електропостачання, холодні аудиторії, неможливість провести заняття онлайн через відсутність інтернету.

Психоемоційне виснаження. Постійний стрес, сирени, турбота про родину, втрата колег і студентів - усе це підриває ресурсність викладача.

Безкоштовна праця: підготовка наукових робіт, консультації, оформлення звітності, наставництво аспірантів - майже завжди без доплат.

Заходи удосконалення, які не виснажують, а підтримують викладачів

1. Головне - не вимагати "інновацій", а створювати умови виживання

Оснащення 1-2 аудиторій як «енергохабів для викладачів» які можна зігріти — місце, де можна зарядити ноутбук, приготувати матеріали, зробити лекцію офлайн.

Забезпечення психологічної підтримки педагогів, груп взаємодопомоги: простір, де можна говорити про втому без сорому.

Введення годин тиші - день без контрольних чи позапланових звітів, коли викладач може зосередитись на головному.

2. Переосмислення поняття "якість освіти"

Зараз якість - це не блискучі презентації, а сталість контакту між людьми.

Якщо викладач зміг зібрати студентів у темряві при ліхтарику - це вже індикатор якості.

Якщо студент відчуває, що його чують, навіть у вайбері, - це вже педагогічна перемога.

3. Підтримка, а не тиск

Не вимагати від викладачів бути "піарниками факультету".

Натомість - залучити студентів-волонтерів, які створюють контент, допомагають старшим колегам з технічними речами.

Замість обов'язкових відеороликів - короткі "живі історії": фото з підписом "Ми вчимо навіть під час блекауту".

Це не потребує зйомки, але має величезну силу впливу.

4. Колективна стійкість, а не індивідуальний героїзм

Проводити короткі онлайн-зустрічі не для контролю, а для підтримки - "Що сьогодні вдалося?", "Що можемо полегшити?"

5. Додаткові способи залучення абітурієнтів - без перевантаження викладачів

Студентські амбасадори. Молодь краще розповідає про факультет у TikTok, Instagram, Telegram.

Викладачі можуть бути лише “наставниками”, не обов’язково героями відео. Волонтерські акції під брендом факультету. Наприклад, “Лабораторія добра: студенти допомагають лікарням / укриттям”.

Це створює позитивний імідж факультету без додаткової бюрократії.

Освітні сервіси з мінімальними зусиллями.

Наприклад, створити спільний Telegram-канал “Наука під час війни” з короткими постами від студентів.

Відкриті лекції у форматі “теплих зустрічей”. Неформальні, без записів, просто спілкування. Це дуже сильно впливає на довіру до університету.

Те, що зараз практичне застосування знань стає не просто бажаним, а життєво необхідним, - це ключ до збереження мотивації студентів і довіри до науки.

Є нагальна необхідність посилення практичної спрямованості навчання в сучасних умовах

В умовах війни, енергетичної нестабільності, екологічних криз і тотального дефіциту ресурсів освіта має відповідати практичним потребам суспільства.

Сучасний студент хоче бачити, навіщо йому ці знання зараз — як вони допомагають вижити, адаптуватись, створювати безпечне середовище.

Більшість навчальних курсів залишаються теоретично орієнтованими.

У той час як Україна переживає масштабну екологічну, енергетичну та гуманітарну кризу, потенціал природничих і біомедичних дисциплін використовується недостатньо.

Студенти не завжди розуміють, як знання з мікробіології, біохімії чи фізіології можуть бути застосовані в реальному житті - тут і зараз.

Пропозиції та шляхи реалізації

1. Екологічні курси та ландшафтний дизайн

Включення теми “Екологічна відбудова території після воєнних дій”: рекультивация ґрунтів, очищення води, використання фітомеліорації.

Практичні кейси: створення мікропарків “точок відновлення” на території університету, озеленення укриттів, мікроекосистеми на дахах корпусів.

Залучення студентів до проєктів з громадськими ініціативами - “Зелений фронт”, “Екопісля”.

2. Курси з водних ресурсів

Практичні заняття з аналізу якості води в умовах дефіциту ресурсів (використання польових тестів, мобільних лабораторій).

Проєкти “Вода як безпека”: дослідження локальних джерел, планування систем збору дощової води для університету.

Освітні експедиції до річок, ставків, водозабірних станцій - навіть короткі, але з польовим вимірюванням.

3. Мікробіологія та вірусологія

Практичний модуль “Безпечне середовище після катастроф”: мікробіологічний моніторинг повітря, води, поверхонь в університеті.

Вивчення антимікробних властивостей побутових матеріалів, біоплівки, використання бактерій для очищення.

Теми прикладних проєктів: “Мікробіом після війни”, “Мікроорганізми для відновлення ґрунтів”.

4. Біохімія

Зміщення акценту на біохімію стресу, адаптації, харчування в екстремальних умовах.

Лабораторні заняття за принципом “побутової науки” - аналіз води, харчових продуктів, рослинних екстрактів з місцевих зразків.

Проєкти: “Антиоксидантний захист під час стресу”, “Біохімія відновлення організму після тривалих блекаутів”.

5. Фізіологія людини і тварин

Практичний фокус: адаптація до холоду, гіпоксії, стресу, браку сну, шуму та тривоги.

Використання доступних методів - пульсометрів, мобільних додатків, дихальних вправ - для моніторингу власного стану.

Лекційні блоки: “Як виживає організм у кризі”, “Фізіологія витривалості та відновлення після стресу”.

Інтеграція елементів психофізіології - саморегуляція, майндфулнес, біологічний зворотний зв'язок.

Очікувані результати

Зростання мотивації студентів через усвідомлення значущості власних знань.

Підвищення практичних компетентностей - уміння діяти в нестандартних, кризових умовах.

Формування образу факультету як центру прикладної науки та відновлення України.

Підготовка випускників, здатних не лише аналізувати, а й діяти, відновлювати, проектувати, берегти.

Освіта під час війни не може бути лише передачею знань - вона має стати інструментом реального виживання і відновлення країни.

Тому кожен курс повинен давати студенту не лише теорію, а відчуття корисності власних знань тут і зараз.

“Наука - це не лише лабораторія. Це спосіб жити свідомо і допомагати світу відновлюватись.”

Сьогодні удосконалення навчального процесу - це не про технології, а про людяність, гнучкість і турботу.